

Sonja Janičić*Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*

janicicsonja@yahoo.com

Tijana Nikitović*Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*

tijana.nikitovic@f.bg.ac.rs

Funkcije (ilegalnih) noćnih izlazaka za mlade tokom pandemije: između neoliberalizma i neotribalizma*

Apstrakt: Pandemija kovid-19 ostavila je značajne posledice po živote mladih, dramatično preoblikujući njihove društvene živote usled zabrane okupljanja. Pored toga, neki od njih se nisu pridržavali zaštitnih mera, što je vidljivo na primerima posećivanja ilegalnih žurki. U ovoj studiji istražile smo funkcije koje noćni izlasci mogu imati za mlade, kao i njihovu motivaciju za kršenje zabrane okupljanja. Sprovele smo dubinske intervjue sa 13 mladih osoba (7 muškaraca, uzrasta 18–29 godina), a podatke smo analizirale pomoću refleksivne tematske analize. Većina učesnika se ustručavala od noćnih izlazaka, gubeći vredan resurs za povezivanje sa drugima i prevladavanje stresa. Učesnici koji su nastavili da posećuju žurke koristili su ih kao resurs za prevladavanje stresa vezanog za pandemiju, takođe ističući veći osećaj povezanosti na ilegalnim žurkama u poređenju s izlascima pre pandemije. Nalaze koji se tiču društvenih funkcija žurki za mlade tumačile smo kroz prizmu teorija neoliberalizma i neotribalizma. Zaključujemo da žurke imaju primarno individualističke funkcije za mlade, s upečatljivim „džepovima” kolektivizma.

Ključne reči: kovid-19 restriktivne mere, mladi, korona-žurke, neoliberalizam, neotribalizam, kvalitativno istraživanje

* Realizaciju ovog istraživanja finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu – Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03–68/2022–14/200163) i projekat Čovek i društvo u vreme krize Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Zahvaljujemo se učesnicima na izdvojenom vremenu i želji da podele sa nama svoja iskustva. Takođe, zahvaljujemo se Aleksu Nešiću za pomoć u realizaciji istraživanja.

Godina 2020. donela je sržne promene u živote ljudi širom sveta. Proglašenjem pandemije kovid-19 od strane Svetske zdravstvene organizacije u martu mesecu uvedene su preventivne mere u gotovo svim svetskim državama. One su obuhvatale higijenske mere zaštite, poput nošenja maski, te mere fizičke distance, zabrane okupljanja i zatvaranje škola i uslužnih delatnosti u cilju smanjenja bliskih kontakata i usporavanja širenja zaraze (Wigg et al. 2020). Ove drastične izmene svakodnevnog funkcionisanja predstavljale su šok za društvo s obzirom na neočekivanost ovakve zdravstvene krize u 21. veku, te nespremnost država na ovakav događaj (Fioretti et al. 2020). Takve okolnosti su zahtevale značajan nivo adaptacije na nove dnevne rutine i savladavanje izazova izmenjenog društvenog, poslovnog, akademskog i privatnog funkcionisanja. Opšta neizvesnost i nagli zahtev za prilagođavanjem novonastaloj situaciji, kao i tragični gubici doveli su do sveopšteg povećanog emocionalnog distresa i značajno veće zastupljenosti psihijatrijskih bolesti svih društvenih grupacija (Rajkumar 2020). Ipak, COVID-19 pandemija nije isto uticala na ljude različitog socioekonomskog statusa, zdravstvenog stanja, mesta življenja, ali i uzrasta (Agberotimi et al. 2010; Glowacz and Schmits 2020).

Mladi kao žrtve pandemije kovid-19

Mladi odrasli nalaze se u specifičnoj razvojnoj fazi kada se odigravaju značajne psihološke promene (Arnett 2000; Erikson 1968). Razvojni zadaci ovog perioda tiču se, između ostalog, definisanja sopstvenog identiteta i razvoja lične autonomije (Alonso-Stuyck, Zacarés, and Ferreres 2018). Ono što ovaj razvojni period čini naročito psihološki izazovnim jeste i izraženo stanje neizvesnosti, pri čemu mlade karakteriše niža tolerancija na neizvesnost (Glowacz and Schmits 2020). S obzirom da se mladi nalaze u tranzitornom periodu koji karakteriše istraživanje identiteta i donošenje brojnih presudnih odluka (Arnett 2000), on s razlogom predstavlja i period kada su osobe ranjivije i podložnije razvoju psiholoških patoloških simptoma i stanja (Balon et al. 2015).

Imajući u vidu njihovu psihološku ranjivost, kao i centralnu ulogu socijalizacije u životima mladih, očekivano je da krizni period pandemije i prateća socijalna izolovanost po njih ostavi brojne negativne posledice. Naime, mladi su tokom pandemije suočeni sa propuštanjem važnih životnih događaja, kao i prilika za razvoj novih socijalnih odnosa i socijalnih veština (Branquinho et al. 2020), dok su pokušaji uspostavljanja samostalnosti i autonomije sabotirani. Povišena neizvesnost koja odlikuje ovo razvojno doba biva dodatno pojačana kriznom situacijom koja unosi neizvesnost na svim životnim planovima. Pojedine studije sprovedene tokom pandemije i ukazuju da su upravo mladi odrasli psihološki ranjiviji u odnosu na druge starosne grupe, te da su simptomi psihič-

kih poremećaja kod njih najzastupljeniji (Glowacz and Schmits 2020; Huang and Zhao 2020).

Mladi kao krivci za pandemiju kovid-19

Dok su zdravstveno ranjive grupe poput starijih osoba, ljudi sa hroničnim bolestima ili trudnica sa punim pravom okupirale pažnju društva tokom pandemije (Tiruneh et al. 2021), mlade osobe nisu zavređivale pažnju medicinske struke u toj meri zbog čestih asimptomatskih ili blagih kliničkih slika (Kovačević 2021). Sa druge strane, nezavisno od težine kliničke slike, oni ostaju jednako zarazni po ljude u svom okruženju. S obzirom da ih simptomi ne usporavaju, a da ih često odlikuje aktivan socijalan život, mladi su, pored povratnika iz inostranstva i stranaca, uvršteni u grupu glavnih krivica za širenje i održavanje pandemije (Vuković 2021). Istraživanja takođe prepoznaju mlade kao grupu sa najvećim potencijalom za kršenje restriktivnih mera (Nivette et al. 2021). Jedan od najprepoznatljivijih vidova kršenja mera jeste posećivanje tzv. korona žurki, koji se mogu tumačiti kao paradigmatički primer ispoljavanja neodgovornog zdravstvenog ponašanja u uslovima epidemije (Žikić 2021). Ovakvo ponašanje se može razumeti kao prkos i iracionalni odgovor na promenu sociokulturne stvarnosti (Žikić 2021). Ipak, ne možemo posmatrati mlade osobe kao homogenu grupu vođenu jedinstvenom motivacijom, te je potrebno dodatno empirijski razmotriti „unutrašnje“ faktore koji doprinose pridržavanju, to jest kršenju restriktivnih mera tokom pandemije.

Među karakteristike ličnosti koje se dovode u vezu sa kršenjem propisa i pravila spadaju niska samokontrola, često delikventno ponašanje i druženje sa delikventnim vršnjacima, neprihvatanje moralnih pravila i pravni cinizam, kao i tendencija ka retkom doživljaju srama ili krivice (Nivette et al. 2021). U istraživanjima vršenim tokom pandemije kovid-19, sa kršenjem zdravstvenih mera bile su povezane crte amoralnosti, egoizma, psihopatije, kao i impulsivnost (Nivette et al. 2021; Pedersen and Favero 2020). Što se bazičnih crta ličnosti tiče, niski nivo crta poštenja i savesnosti povezan je sa nemarnim ponašanjem u odnosu na rizik od zaraze koronavirusom (Volk et al. 2021). Ipak, ne može se svako kršenje mera objasniti impulsivnošću, sebičnošću ili psihopatskim crtama osobe. Naime, bazične dimenzije ličnosti mogu da u određenoj meri predvide tendencije nepridržavanja mera, pre svega socijalne distance. Tako su visoki nivoi crta ličnosti emocionalnosti i ekstraverzije povezani sa izraženim traženjem socioemocionalne podrške u toku pandemije kovid-19 (Volk et al. 2021). Drugim rečima, individue sa izraženim crtama ličnosti poput ovih mogu težiti ka oslanjanju na socijalne kontakte u pokušajima da se nose sa izazovima koje donosi pandemija.

Pri razmatranju faktora koji oblikuju reakcije na pandemiju treba uzeti u obzir i individualne strategije prevazilaženja. Maladaptivno prilagođavanje na pandemiju, koje podrazumeva manju rezilijentnost i uspešnost strategija usmerenih na rešavanje problema, kao i emocionalnih strategija prevladavanja, povezano je sa impulsivnošću, tendencijom ka katastrofizaciji, kao i sagledavanjem pandemije kao situacije koja je potpuno izvan naše kontrole (Shigeto et al. 2021). Kršenje socijalne distance stoga možemo razumeti kao ishod neuspeha drugih strategija prevladavanja, to jest kao maladaptivno prevladavanje pandemijskih stresora. Samim tim, moguće je da iza kršenja mera stoji katastrofiziranje ili percepcija pandemije kao nešto potpuno van kontrole pojedinca, uvodeći osobu u negativna stanja i beznadežnost, čineći da joj restriktivne mere deluju besmisleno.

Individualne i društveno-političke funkcije noćnih izlazaka za mlade

Pandemijski kontekst je skrenuo pažnju kako na subverzivni karakter žurki (Žikić 2021), tako i na važnu ulogu koju one inače zauzimaju u životima mladih. Ipak, empirijska istraživanja u okvirima psihološke discipline o opštim funkcijama noćnih izlazaka za mlade su vrlo ograničenog obima, te su na raspolaganju uglavnom studije koje se bave individualnim funkcijama slobodnog vremena uopšte (Caldwell 2005; Pešić et al. 2012; Popadić, Pavlović i Mihailović 2019; Stepanović Ilić, Videnović i Plut 2009; Zittoun 2006).

Razvojni period adolescencije i mladog odraslog doba može se sagledati kao vid tranzitorne krize kroz koju mladi prolaze. Kao što je navedeno, jedan od ključnih razvojnih zadataka u ovom kriznom periodu predstavlja istraživanje identiteta. Iz perspektive socio-kulturne psihologije, identitet ne predstavlja esencijalističku kategoriju, već dinamičan proces individualnog i kolektivnog samo-konstruisanja (Hall 1996). U tom kontekstu, muzika i prakse koje je okružuju mogu služiti kao *simbolički resursi* koji imaju ulogu u osmišljavanju ličnog iskustva i izazova tranzitornog perioda (Zittoun 2006). Muzika, stoga, predstavlja primer resursa koji mogu potpomoći konstruisanje značenja, samorefleksiju i razvoj identiteta u adolescenciji i mladom odraslom dobu (Đorđević 2020; Zittoun et al. 2003).

Odlasci na žurke, posećivanje klubova, barova, kafana i posećivanje različitih muzičkih događaja predstavlja jedan aspekt slobodnog vremena koji većina mladih upražnjava (Hollands 2015). Kroz individualne, socijalne i prostorne dimenzije aktivnosti slobodnog vremena, poput posećivanja žurki, mladi stvaraju prostor za istraživanja i razvoj svog identiteta. Slobodno vreme se izdvaja kao jedan od ključnih faktora za održanje mentalnog blagostanja i prevazilaženje emocionalnog distresa, posebno u visoko stresnim situacijama (Caldwell 2005).

Većina aktivnosti slobodnog vremena, te i noćni izlasci, ostvaruju svoje pozitivno dejstvo kroz: angažovanje osoba u aktivnostima koje su njoj značajne i ispunjujuće; potrebu za podrškom, prijateljstvom i udruživanjem; doživljaj lične kontrole, autonomije i agensnosti koju pružaju ove aktivnosti; osećaj opuštenosti i dobrog raspoloženja, kao i distrakciju od negativnih događaja (Caldwell 2005).

Nasuprot nedostatku empirijskih istraživanja ove teme u psihologiji, fenomen noćnog života jeste detaljnije istražen u okvirima etnoantropoloških, socioloških i kulturnih studija (Leburić i Relja 2001; Stanković 1998; Stanojević 2007; Trbojević 2018). Prepoznato je da žurke i noćni izlasci za učesnike predstavljaju jedinstvena, multisenzorna iskustva (Malbon 2005). Muzika, ples, atmosfera, ali i ponekada psihoaktivne supstance, zajedno učestvuju u kreiranju specifičnog iskustva noćnog života (Krnić 2013). Bahtin (1978) je u svojoj teoriji karnevala govorio o tome da zabave pružaju oslobođenje „stega svakodnevice“, društvenih hijerarhija i normi koje inače vladaju. I drugi autori su prepoznali da žurke pružaju privremeni beg od realnosti i da mogu pomoći osobama da se distanciraju od svakodnevnih stresora, poput napetosti izazvanih poslom (Maffesoli 1993), smeštajući se u svojevrstnu vremensku izolovanost (Leburić, Relja i Božić 2007). Jedna od najvažnijih funkcija koju (disko) klubovi imaju jeste kao prostor za ispunjenje potrebe za druženjem i zajedništvom (Relja i Leburić 1999). Ipak, društvena interakcija u kontekstu noćnih izlazaka zadobija specifične forme i podrazumeva često gušenje individualnosti, odnosno isčezavanje ega (Rietveld 1998) i naglašavanje značaja grupe i solidarnosti (Krnić 2013). Grupa tako predstavlja svojevrstni katalizator jedinstvenih iskustava i osećaja u kojoj mladi doživljavaju intenziviranu povezanost i pripadnost grupi (Leburić, Relja i Božić 2007). Ova iskustva neupitno učestvuju u procesu konstrukcije identiteta mladih (Krnić 2013). Malbon (1999) tako govori konkretnije o identitetu „klabera“ koji neki mladi prepoznaju kao svoj „istinski“ identitet. Na osnovu priloženog, možemo prepoznati da noćni život može imati višestruke funkcije za mlade, pri čemu neke od njih mogu imati i sržnu ulogu u formiranju slike o sebi.

Funkcije noćnih izlazaka za mlade kroz prizmu neoliberalizma i neotribalizma

Noćni život, njegova svrha i značaj određeni su i širim društvenim uticajima. S obzirom da je neoliberalizam dominantna ideologija našeg savremenog društva (Mikuš 2016; Vasiljević 2021; Harvey 2007), ona se postavlja kao polazna tačka na osnovu koje možemo da produbimo razumevanje funkcija žurki za mlade. Ipak, pošto je neoliberalna ideologija po svojoj prirodi individualistička, a noćni izlasci predstavljaju neki vid savremenih kolektivističkih praksi i „ri-

tuala“ (Maffesoli 1996), kolektivističke teorije takođe mogu biti od pomoći u razumevanju smisla i dinamike ovih praksi (Stanojević 2007).

Neoliberalna ideologija maksimalno eksploatiše diskurse individualizma, te se subjektivnost u okvirima neoliberalizma formira i realizuje kroz rad na sebi kao *projektu*, to jest kroz kontinuirani proces samounapređenja i transformisanja, praćen samonadgledanjem individue (Markula, Burns and Riley 2008; Riley, More and Griffin 2010). Pored karijernog usavršavanja, konzumerizam, stil života i slobodne aktivnosti predstavljaju jedne od ključnih alatki za proces unapređenja i određenja subjektivnosti (Riley, More, and Griffin 2010). Naime, u savremenom neoliberalizmu osoba je na izvestan način „odgovorna“ prema državi i društvu da se pobrine za svoje blagostanje, za šta važan resurs predstavlja njegovo slobodno vreme (Harris 2004; Harvey 2007). U kontekstu ovih savremenih narativa spajaju se glavni neoliberalni diskursi individualnih sloboda, ličnih prava i konzumerizma. Konzumerizam se u ovom kontekstu ne mora odnositi isključivo na domen materijalnog već i na konzumaciju praksi, rituala, senzacija i emocija (Riley, More, and Griffin 2010). Tako se diskursi izbora, prava, lične odgovornosti uvezuju sa slobodnim vremenom, igrom i užitkom. Kroz noćne izlaske neoliberalni subjekti mogu ostvariti svoja individualna prava na užitak, hedonizam i eskapizam. Na ovaj način, neoliberalizam omogućuje da se tradicionalne forme političkog učešća prošire i obuhvate oblasti slobodnog vremena i konzumacije, te se pod političkim delovanjem može podrazumevati čak i učešće u žurkama (Riley, More, and Griffin 2010). Stoga diskursi oko neoliberalnog subjekta učvršćuju i prepliću veze između identiteta, konzumacije i političke participacije.

Međutim, individualistički narativ nije dovoljan za obuhvatno razumevanje društveno-političke dimenzije posećivanja muzičkih događaja i žurki. Udruživanje i hedonizam koji su karakteristični za učešće na ovakvim događajima pozivaju na služenje kolektivističkim teorijama radi dubljeg shvatanja značaja ovih aktivnosti za mlade. Nekolicina autora oslanjala se na teoriju neotribalizma kako bi ispitala važnost elektronske muzike, muzičkih događaja ili festivala kao važnog uporišta za formiranje identiteta, prostora za (a)politički eskapizam, ili pak politički aktivizam (Bennett 1999; Riley, More, and Griffin 2010). Teorija neotribalizma pretpostavlja da je savremeno društveno organizovanje sačinjeno od malih i privremenih grupa ili „neo-plemena“ koje odlikuju deljeni životni stilovi, vrednosti, norme ponašanja, važnost udruživanja, hedonizam i suverenost (Maffesoli 1996). Za *pleme* je karakteristična deindividualizacija, grupna solidarnost, zajednički afektivitet, pa i iracionalnost (Stanojević 2007). Neoplemensko društveno organizovanje podrazumeva da ljudi istovremeno pripadaju različitim grupama, vođeni slobodnim izborom, te su članstva u neo-plemenima privremena, fluidna, slobodna i pluralna. Stoga osobe mogu zauzimati različite socijalne identitete i grupne pripadnosti, pri čemu svaka grupa kreira osećaj

pripadanja i solidarnosti koji se odigravaju i učvršćuju kroz hedonističke kulturološke rituale. Ovakav vid organizovanja, prema Mafesoliju, ima političku dimenziju, s obzirom da se kroz formiranje lokalnih, privremenih, neformalnih prostora i grupa ostvaruju momenti suverenosti, omogućava eskapizam ili relativizacija institucija moći. Nesumnjivo je da način organizovanja noćnih izlazaaka mladih, odnosno udruživanje, usvojene norme ponašanja, zajedničke vrednosti i kolektivističke prakse odgovaraju elementima neoplemenskog društvenog organizovanja, te da takođe nose potencijal političkog delovanja.

Problem istraživanja

U javnom diskursu kao jedan od načina na koji su mladi kršili zaštitne mere izdvojilo se posećivanje ilegalnih žurki (Vuković 2021). Mladi su okarakterisani kao jedni od glavnih krivaca nepoželjne epidemiološke situacije. U ovom istraživanju nastojale smo da moralnu evaluaciju ovog fenomena stavimo po strani, te da pokušamo da razumemo kako naši učesnici doživljavaju gubitak iskustva žurki tokom pandemije, kao i motivaciju mladih za posećivanje ilegalnih žurki. Na ovaj način, istražile smo funkcije žurki za mlade uopšte, kao i motivaciju za kršenje mera.

Metod

S obzirom na kompleksnost i nedovoljnu istraženost problema u fokusu ovog rada, istraživanje je sprovedeno uz oslanjanje na kvalitativnu metodologiju, a po svojoj prirodi je eksplorativno. Ovakav pristup je prikladan s obzirom na nedostatak empirijskih studija koje su usmerene na razumevanje lične perspektive mladih i psiholoških funkcija koje noćni život može ispunjavati. Korišćenje kvalitativne metodologije omogućilo nam je da steknemo uvid u predmet istraživanja na način na koji ga razumeju učesnici.

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo trinaest mladih osoba, od čega sedam momaka, uzrasta od 18 do 29 godina, pri čemu je medijana uzrasta 27. Od ukupnog broja učesnika, četiri osobe su posećivale žurke koje su bile zabranjene tokom prvog talasa pandemije kovid-19, a troje učesnika je posećivalo samo legalne žurke. S obzirom na problem istraživanja koji obuhvata rad sa specifičnom populacijom, to jest sa mladima koji su posećivali (i)legalne žurke tokom pandemije, strategija uzorkovanja podrazumevala je namerno uzorkovanje. S obzirom na specifičnost populacije, izbor učesnika vršen je tehnikom grudve snega, te je re-

grutacija vršena na osnovu preporuka poznanika istraživačica i drugih učesnika u istraživanju. Gornja granica veličine uzorka bila je određena tokom analize u skladu sa kriterijumom teorijske saturacije (Vilig 2016), uz uzimanje u obzir praktičnih ograničenja kvalitativnog istraživanja.

Prikupljanje podataka

Podatke u ovom istraživanju prikupile smo putem polustrukturisanog intervjua, pri čemu su sama pitanja u okviru agende za intervju bila otvorena i nedi- rektivna. Agenda intervjua bila je organizovana hronološki, te se najpre ticala iskustava i funkcija koje su noćni izlasci imali za učesnike pre izbivanja pande- mije kovid-19, čemu su sledila pitanja o načinima na koje su se njihove prakse izmenile tokom pandemije. Podaci su prikupljeni tokom maja 2021. godine, te je agendom obuhvaćen i period od početka pandemije do tadašnjeg trenutka, uz poseban osvrt na period trajanja policijskog časa u Republici Srbiji, to jest perioda ograničenog kretanja u večernjim časovima i vikend zaključavanjima tokom marta i aprila 2020. Krajem maja 2020. godine dozvolom okupljanja do 100 ljudi na javnom mestu ublažene su restriktivne mere (Naredba o izmeni na- redbe o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom i otvorenom prostoru, Sl. glasnik RS, br. 76/20), koje su postrožene na jesen sa porastom broja zaraženih (Uredba o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19, Sl. glasnik RS, br 151/20).

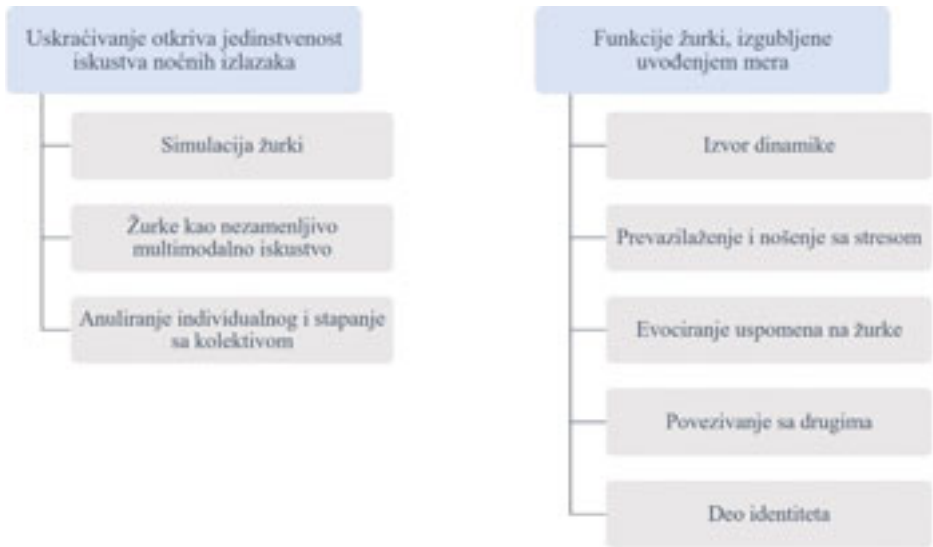
Za realizaciju istraživanja dobijena je etička dozvola od strane Komisije za ocenu etičnosti Odeljenja za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu (#2021–96). Učesnike smo prilikom kontaktiranja uputili u teme o kojima ćemo sa njima razgovarati i u cilj istraživanja, i od njih je tražena saglasnost za uče- šće. Intervjue sa svim učesnicima smo obavili u privatnosti, pri čemu je većina intervjua organizovana uživo, a nekolicina preko veb aplikacije *Zoom*. Intervjui su snimljeni i transkribovani uz saglasnost učesnika.

Analitički okvir

Pri analizi podataka korišćena je tehnika refleksivne tematske analize (Braun and Clarke 2019). S obzirom na eksplorativni karakter studije, kodiranju materijala i izdvajanju tema pristupile smo induktivno. Intervjue smo najpre analizirale nezavisno, kreirajući preliminarnu kodnu šemu. Nakon poređenja in- terpretacija, kroz zajedničku diskusiju koja je obuhvatala razmatranje sličnosti i nepodudarnosti u tumačenju podataka, utvrdile smo konačni set tema i podtema. Prikaz rezultata organizovan je tako da najpre pruža uvid u teme prepoznate u narativima mladih koji su poštovali mere i nisu posećivali žurke tokom pande-

mije, čemu sledi prikaz tema identifikovanih u narativima mladih koji su izlazili na žurke, uprkos zabranama od strane Vlade Republike Srbije. Dodatnu perspektivu pružaju narativi učesnika koji su posećivali žurke, ali isključivo one legalne. Na taj način oni predstavljaju sponu između učesnika koji su se pridržavali mera i ustručavali od izlaženja, i onih koji su išli na žurke, iako zabranjene.

Analiza rezultata

Slika 1. Teme i podteme prisutne u narativima mladih koji nisu izlazili na žurke tokom pandemije

U nastavku sledi prikaz tema prisutnih u narativima šest učesnika koji su poštovali mere (Slika 1). Oni su se u potpunosti uzdržavali od noćnih izlazaka i posećivanja žurki, bilo legalnih ili ilegalnih, najčešće zbog brige o zaražavanju.

Uskraćivanje otkriva jedinstvenost iskustva noćnih izlazaka

Uskraćivanje mogućnosti posećivanja žurki većini učesnika skrenula je pažnju na važne funkcije noćnog života, koje nisu uspeli da nadoknade alternativnim aktivnostima poput kućnih okupljanja ili „onlajn” žurki. *Simulacija žurki*, bilo samostalno ili sa drugima, za većinu učesnika bila je praćena osećajem da *nije to to*. Stoga su ovi događaji uglavnom imali funkciju kratkotrajnog „odigravanja” i evociranja normalnosti, te se mogu posmatrati kao jedan od pokušaja

prevazilaženja stresa vezanog za pandemiju. Upravo neuspeh ovih događaja da zamene iskustvo prepandemijskih žurki navele su učesnike da se osvrnu na poseban kvalitet noćnih izlazaka.

Nema tog momenta gde ste svi zajedno, skačete i igrate. Pravim ja sebi žurke kod kuće, odvalim muziku i skačem kod kuće al' to nije to... ta energija da smo svi zajedno, da svi skačemo i svi pevamo, to mi nedostaje. Ovako se iskačem sama i vrh mi je ali to traje 15 minuta i dosadi mi. (Tamara, 26)

Žurke su se u kontekstu pandemije izdvojile kao *jedinstveno, nezamenljivo multimodalno iskustvo*. Za učesnike, nijedan drugi događaj ne omogućava specifično iskustvo spoja glasne muzike, osvetljenja, gužve, galame, plesa, alkohola ili i drugih psihoaktivnih supstanci koji grade iskustvo „dobre žurke”.

Žurka je specifična zbog cele atmosfere, audio-vizuelne stimulacije svih čula. I žurka je događaj za koji se čovek sprema. Ljudi i atmosfera su bitni deo doživljaja ne samo izlaska nego i doživljaja same muzike... Menja se doživljaj muzike na žurkama već samim dodavanjem ljudi, a onda ako se doda i tip lokacije, atmosfera, ideja šta je to, skroz specifično bude. (Sava, 26)

Kao važna podtema multimodalnog kvaliteta žurki izdvaja se *anuliranje individualnog i stapanje sa kolektivom*. U opisivanju tipičnog iskustva noćnog izlaska učesnici se najčešće osvrću na *zajedničko*, deljeno iskustvo na žurkama, u kom gube strogu kontrolu nad sobom i prepuštaju se grupi i kolektivnom stanju svesti. U procesu anuliranja individualnosti i lične svesti u sinergiji učestvuju svi gorepomenuti elementi žurki.

Volim da se dovodim u izmešteno stanje svesti putem opijata a muzika doprinosi celom tom doživljaju. Svaki aspekt izlaska mi je prijao, od negativnih – potpunog uništavanja psihičkog i fizičkog, do viđanja ljudi, deljenja zajedničkih iskustava i emocija. Građenje zajedničkih iskustava sa ljudima i gubitak kontrole, polusvesno ludovanje. (Sava, 26)

Narativi učesnika otkrivaju i pojedinačne mehanizme kolektivnih procesa komentarišući važnost emocija i iskustva drugih učesnika grupe. Čini se da se kroz proces ogledanja emocija i stanja među učesnicima generiše specifično kolektivno iskustvo.

...ljudi koji podjednako uživaju u toj muzici koliko i ja. Jer da oni ne uživaju, meni ne bi bilo zanimljivo da ja sama igram i uživam, nije to to. (Jelena, 18)

Funkcije žurki, izgubljene uvođenjem mera

Pored uvida u nezamenljivost žurki, učesnici su istakli brojne funkcije noćnih izlazaka koje su osvestili kao izgubljene usled pandemije i restriktivnih mera.

Pre svega, pandemija je drastično izmenila tok svakodnevnog života, a ukidanjem noćnih izlazaka mlade osobe su izgubile važan *izvor dinamike*. Odlazak na žurku pre pandemije je za učesnike predstavljao dinamičan kraj monotone radne nedelje, dešavanja na žurkama su često bila nepredvidljiva, te su donosila novinu iskustva u neretko dosadnu svakodnevnicu.

Pažnja, ljudi, konstantno se nešto dešava a ovako ubih se od dosade. Svako veče je nešto novo, drugačije, druga dešavanja, a ovako ništa. (Sara, 26)
... bilo mi je uvek uzbuđljivo na žurkama...Socijalizacija, razgovori, muvanje sa ribama. (Nikola, 29)

Žurke pre pandemije služile su i u svrhu *prevazilaženja i nošenja sa stresom*. Nakon naporne radne nedelje i akumulacije stresa, žurke su pružale prostor za rasterećenje. Učesnicima tako žurke, na možda nekonvencionalni način, „čuva-ju” mentalno zdravlje, predstavljajući važan ventil za oslobađanje nagomilanih negativnih emocija.

Cele nedelje se stresiraš i dođe onda vikend i možeš malo da se opustiš i istreseš tu energiju... uloga žurki jeste da mogu da istresem energiju, stres koji se prikupi tokom nedelje... Nedostajalo mi je iskreno baš, jer nekako završi se nedelja, i ti i dalje u kući kao...”fuck”. (Tamara, 26)

Tokom pandemije učesnici koji su izbegavali noćne izlaske, kao resurs za prevladavanje stresa vezanog za samu situaciju socijalne izolovanosti, koristili su sećanja na žurke. *Evociranje uspomena na žurke* gledanjem starih video snimaka, maštanjem, preslušavanjem muzike sa starih žurki pokušaji su učesnika da premoste sadašnjost, „prespajanjem” prošlosti i zamišljene budućnosti koja nalikuje periodu pre pandemije.

Skapiraš da ne možeš da veruješ šta se dešava i kad će da prestane više i onda vraćam stare pesme, događaje, gledam stare snimke iz izlazaka i vidim koje su pesme bile i onda to sa snimka pustim da me vrati na taj stari period. (Sara, 26)

Gotovo svi učesnici su istakli da su ukidanjem mogućnosti posećivanja žurki izgubili važan *resurs za povezivanje sa drugima*. Mladi su koristili noćne izlaske u funkciji intenziviranja osećaja povezanosti, pripadanja i zajedništva. U opisu žurki često su opisivali svoje doživljaje kao jedinstvena, kolektivna iskustva tokom kojih dolazi do deljenja i razmene emocija. Na primer, reakcije drugih intenziviraju doživljaj muzike na žurkama, dok muzika povratno intenzivira emocije. Čini se da nekim učesnicima u ovim situacijama postaje važnije grupno iskustvo od ličnog, te gube kontrolu nad sobom i prepuštaju se osećaju zajedništva.

Žurka mi je bila kao kulturno vezivo s kojim se povezuješ sa okolinom...,dešava se neki grupni gubitak kontrole, grupna razmena emocija. (Sava, 26)

Žurke su za neke učesnike predstavljale i važan *deo identiteta* koji imaju osećaj da su izgubili kada su prestali da posećuju žurke. Neki učesnici sebe doživljavaju kao društvene osobe koje često izlaze, te sa nedostatkom ovih aktivnosti sebe ne smatraju celovitim. Za druge je sržna odrednica identiteta biti „klaber”, viđen u klubovima i povezan sa određenim mestima i muzikom, te prepoznat od strane drugih kao neko ko aktivno izlazi na žurke.

Slika 2. Teme i pod teme prisutne u narativima mladih koji su posećivali žurke tokom pandemije

Opisi tema koje slede odnose se na učesnike koji su posećivali žurke tokom pandemije (Slika 2). Među ovim učesnicima, troje je posećivalo žurke koje su organizovane u skladu sa posebnim protokolom koji je podrazumevao ograničen kapacitet lokala, obavezno držanje distance među gostima, nošenje zaštitnih maski od strane zaposlenih i skraćeno radno vreme. Ostali učesnici su posećivali ilegalne žurke, organizovane neformalno i tajno na udaljenim ili manje dostupnim lokacijama.

Ilegalne žurke kao resurs za prevazilaženje stresa vezanog za pandemiju

Ilegalne žurke su obavljale funkciju resursa za prevazilaženje stresa vezanog za pandemiju kroz dva mehanizma: *simulaciju normalnosti* i korišćenje *žurke u funkciji izolovanosti od vremena, prostora i akutne krize*. Odigravanjem normalnosti učesnici su pokušali da se izmeste iz visoko stresne situacije pandemije. U trenucima kada je situacija postajala nepodnošljiva, učesnicima

je pomagalo da se izmeste u „već poznato” kroz simuliranje prosečnog iskustva iz vremena pre pandemije. Međutim, takvo iskustvo ne samo da je poznato već negira situaciju. U pitanju je nešto potpuno suprotno od dozvoljenog i poželjnog, ekstrem onome što se traži od njih – izolovanost i visoki stepen lične zdravstvene zaštite.

Žurke su mi pomogle da lakše podnesem celu situaciju oko korone, opuštalo me je to u svemu tome, značilo mi je... Malo se iziviš, napraviš sebi prosečan izlazak iz 2019. (Nikola, 29)

Ilegalne žurke su takođe korišćene u svrhe „manipulacije“ vremenom, prostorom i kriznom situacijom. Za neke učesnike one su predstavljale siguran prostor izmešten iz stresne i (paradoksalno) rizične situacije pandemije. Jedan učesnik opisuje kako je konzumirao halucinogene pečurke na žurki u pokušaju još intenzivnijeg izmeštanja iz situacije.

Bila je situacija tokom policijskog časa, onaj jedan Uskrs kad je više dana trajao policijski čas, onda smo ja i drugari napravili žurku, pojeli pečurke i puštali neku psihodeličnu muziku koja nam je pomogla da nam se nekako otvori prostor totalno i da se taj osećaj zatvorenosti, skučenosti probije i da se povežeš sa čitavim univerzumom. (Nikola, 29)

Za ovu temu je takođe karakteristična *visoka emocionalna investiranost* u ilegalne žurke. Učesnici su, zajedno sa ostalim posetiocima, ulagali značajan napor u osmišljavanje, realizaciju i pristup ilegalnim žurkama. Žurke su nekada organizovane u udaljenim delovima Srbije ili skrivenim prostorima, u neudobnim okolnostima, nepraktičnim vremenskim okvirima, poput čitavog vikenda tokom policijskog časa, te su zahtevale značajno veći organizacioni trud.

Razlika u odnosu na regularne žurke je što je to na Zlatiboru i što treba do tamo da se iscima i onda je razlika sto je u kući u nekoj nedodiji, što je problem da se stigne do tamo. (Milena, 26)

Relativizacija ozbiljnosti pandemije

Učesnici koji su posećivali ilegalne žurke nisu imali utisak da rade nešto što *nije ispravno*, moralno ili zakonito. Pored toga što kršenje zakona nije bila prepreka posećivanju ilegalne žurke, nije bilo ni postojanje realnog rizika od zaraze koronavirusom.

Stvarno nisam razmišljala o tome, nije da ne vodim računa inače, ali tada sam u fazonu ma vredi makar se zarazila, vredi što sam otišla pa šta da radim. (Marina, 19)

Što se tiče ilegalnih žurki nikad nisam smatrao da kršim neki zakon. (Ivan, 22)

Dok nekoliko učesnika otvoreno navodi da nije strahovalo od zaraze koronavirusom, drugi se jesu bojali, ali ističu da je psihološki pritisak mera za njih bio *intenzivniji od straha od zaraze*. Koronavirus, kao i zaštitne mere kriznog štaba, nisu imale ključnu ulogu u procesu odlučivanja o odlasku na žurke.

A vuklo me to što sam znala da će doći kraj tome i da neće biti nikakvih izlaza, stalno se najavljivalo potpuno zatvaranje sa raznih strana. Da iskoristim do maksimuma sve. U jednom momentu mi je od svega bilo muka i bila sam u fazonu nek se i razbolim, samo da se vrati sve kako je bilo. (Sara, 26)

Uz to, učesnici koji su išli na legalne žurke tokom pandemije pravili su *po-ređenja* sa onima koji su posećivali ilegalne žurke. Prema njima su zauzimali kritički stav, distancirajući se od onih koji su kršili mere zaštite.

Ja nisam išla na one ilegalne žurke po kućama po planinama, gde sam videla snimke gde deluje kao da je sve normalno, gužva itd. Tamo se skupljala ekipa koju boli uvo za sve. (Sara, 26)

Tenzija između zabrinutosti i bezbrižnosti

Uprkos otvorenom isticanju manjka obzira prema preventivnim merama i nedostatku straha od bolesti, narativi učesnika ipak sugerišu da postoji tenzija između zabrinutosti i bezbrižnosti na samim žurkama. Zabrinutost od zaražavanja učesnici su pokušavali da umanje ili kontrolišu *primenom „površnih“ rituala*, poput ređeg deljenja čaša na žurkama ili obaveštavanje drugih učesnika žurke o svom zdravstvenom stanju dan nakon žurke. Međutim, najčešći i najefikasniji vid indukovanja bezbrižnijeg emocionalnog stanja povodom koronavirusa bila je *intoksikacija*. Konzumiranjem velikih količina alkohola učesnici su se dovodili u dezinhibirano stanje, koje im je pomagalo da, bar privremeno, zaborave na pandemiju.

Dogovarali smo se da posle žurke javimo jedni drugima ako neko ima neke simptome... a na samim žurkama ljudi, recimo, nisu delili piće kao što je često bilo pre pandemije. I na žurkama tim pandemijskim ljudi su obično prvo malo napeti zbog korone, ali kako se napiju, onda postanu opušteniji i sve postane lagano... ali posle jave jedni drugima da li neko ima neke simptome možda. (Milena, 26)

A opet izlazim i pijem, gledam čašu da l' je čista, da l' je neko pio, i nisam mogla ni da se fokusiram na muziku koliko sam bila u panici...a druga strana me vuče da izlazim, da iskoristim dok ne nestane. Jedino ono ako se zabijem negde i zapijem pa se malo opustim, al opet se sutradan nerviram da l' sam pokupila koronu, neću da prilazim nikome, neću da izlazim više... a onda skapiram da mi narednih dana nije ništa i kažem sebi dobro ajde još jednom da izađem ako ima nešto. Onda sutradan razmišljam da l' je vredelo, da l' ću ugroziti sebe ili drugo-

ga... Sve mi je pobrkano i pomešano, u glavi mi je pakao, želim da se vratim u normalu a tripujem se. (Sara, 26)

Tenziju između zabrinutosti i potrebe za bezbrižnošću osećala je većina učesnika koja je posećivala ilegalne žurke tokom pandemije. S obzirom da su ova iskustva bila mahom deljena, nije začuđujuće da su učesnici imali *pojačan osećaj zajedništva* na ilegalnim žurkama tokom pandemije u poređenju sa prethodnim iskustvom.

A na samoj žurci je drugačija atmosfera jer je nekako veća bliskost sa ljudima na žurci iako ih ne znaš, nekako se lakše zbližiš, upoznaš prijateljiš. Veći je bio stepen socijalizacije na tim ilegalnim žurkama nego na rejevovima inače. (Milena, 27)

Diskusija

Tokom trajanja pandemije, mlade osobe nisu bile prepoznate kao ranjive grupe koje zavređuju posebnu pažnju. Međutim, uzevši u obzir nalaze novije naučne građe, očigledno je da je taj utisak obmanjujuć, te da mladi odrasli predstavljaju jednu od najosetljivijih grupa u pogledu posledica koje je pandemija ostavila po mentalno zdravlje pojedinaca. Ovaj zaključak pruža kontekstualni okvir u kome je potrebno sagledati ponašanje mladih tokom pandemije, a koje obuhvata i povremeno kršenje preventivnih mera. Iako se mizantropološka perspektiva gotovo prirodno nameće kao okvir za tumačenje kršenja preventivnih mera, poput korona žurki (Žikić 2021), smatramo da je neophodno dopuniti razumevanje ovog fenomena kroz lične perspektive mladih koji se upuštaju u ovakve aktivnosti. Ovo istraživanje je bilo usmereno na razumevanje značaja žurki i noćnog života za mlade u kontekstu pandemije koja nosi potencijal da otkrije relevantne, a zapostavljene funkcije noćnog života. Težile smo da razumemo funkcije koje posećivanje (ilegalnih) žurki tokom pandemije može imati za mlade osobe, te da na osnovu ovih uvida upotpunimo znanja o opštijoj funkciji noćnih izlazaka za mlade.

Neophodno je iskustva mladih staviti i u kontekst njihove psihološke ranjivosti tokom pandemije, kao i specifičnosti razvojnog perioda u kojem se nalaze, a koji je pun nestabilnosti i neizvesnosti. Ukoliko uzmemo u obzir kontekst izražene neizvesnosti, tenzije i psihološke nelagodice, korišćenje maladaptivne strategije prevazilaženja, poput posećivanja ilegalnih žurki, postaje razumljivo. Nalazi ovog istraživanja ukazuju da je ovo iskustvo mladim osobama u velikoj meri pomagalo da se nose sa visokim nivoima stresa povezanog sa pandemijom. Stoga, možemo zaključiti da su žurke imale ulogu značajnog simboličkog resursa (Zittoun 2003) za osmišljavanje iskustva u tranzitornom periodu krize.

Zaključci o nemarnosti mladih koji su posećivali ilegalne žurke tokom pandemije se, barem na osnovu nalaza ove studije, ne mogu doneti. Dok je relativizovanje ozbiljnosti pandemije i značaja poštovanja zaštitnih mera logičan predušlov posećivanja ilegalnih žurki, iskustva mladih na samim žurkama ukazuju i na prisustvo emocionalne ambivalencije. Oscilacije između brige o zaražavanju i posledicama svog potencijalnog zaražavanja po svoju okolinu najčešće su praćene konzumiranjem alkohola. Ovakvi pokušaji namernog indukovanja stanja bezbrižnosti i simulacije normalnosti govore o značajnim unutrašnjim konfliktima kroz koje mlade osobe prolaze. Mimo toga, ova emocionalna stanja praćena su doživljajima izraženog zajedništva na ilegalnim žurkama. Osećaj zajedništva koji mladi dele može proizilaziti iz težnje ka kolektivnoj podeli krivice, odgovornosti i, naposljetku, želje za doživljajem stanja kolektivne bezbrižnosti i zaborava.

Zaključak

Prilikom razmatranja problema ovog istraživanja, potrebno je uzeti u obzir kako individualne, tako i društveno-političke funkcije noćnih izlazaka za mlade. Imajući u vidu manjak psiholoških empirijskih studija o funkcijama noćnog života za mlade, doprinos ove studije je značajan. Takođe, treba imati u vidu da su nalazi našeg istraživanja komplementarni sa već elaboriranim idejama koje potiču iz antropoloških i socioloških studija. Naime, rezultati naše studije ukazuju da se žurke zaista koriste od strane mladih u različite svrhe – radi povezivanja, izgradnje identiteta i prevazilaženja stresa. Potkrepljene su i ideje o anuliranju pojedinca u korist grupe i kreiranju afektivne solidarnosti (Krnić 2013). Studija pruža i dodatni uvid da su specifično u toku pandemije ilegalne žurke imale još izraženiju funkciju u prevazilaženju stresa vezanog za pandemiju, uz to intenzivirajući želju za pripadanjem grupi i povezivanjem sa drugima. Čini se da se subverzivni kvalitet žurki posebno istakao, s obzirom da je iskustvo ilegalnih žurki predstavljalo na neki način antitezu situaciji koju je nametnula pandemija.

Kada je reč o „pozicioniranju” iskustva noćnih izlazaka mladih na dimenziji individualizma i kolektivizma, naša studija ukazuje da oni za mlade mogu imati značajne individualističke funkcije, oblikovane neoliberalnom ideologijom. Sa druge strane, u njihovim narativima prisutni su i elementi neotribalizma, ukazujući i na kolektivističke funkcije žurki. Ukoliko razmatramo praksu noćnih izlazaka van konteksta pandemije, možemo biti navedeni da najpre razmatramo kolektivističke dimenzije „klabinga“ – osećaj zajedništva, deljena iskustva, procese ogledanja, zajedničke rituale i gubljenje autonomije pojedinca. Sa druge strane, fenomen ilegalnih žurki u situaciji pandemije nam pruža specifičnu perspektivu iz koje možemo steći dublji uvid u odnos između individualizma

i kolektivizma. Naime, pandemija je po sebi krizna situacija koja je zahtevala od većinski individualističkog društva da postupa na kolektivistički način, pozivajući na solidarnost i empatiju, deljene prakse (poput pranja ruku i nošenja maski) i velika lična odricanja za dobrobit kolektiva. U takvim okolnostima, želja i odlazak mladih na ilegalne žurke može se razumeti kao dominantno individualistička praksa. Nasuprot tome, sama atmosfera ilegalnih žurki zadržava izražene kolektivističke elemente – izražen osećaj zajedništva, kao i deljena iskustva krivice, bega od realnosti i užitka. Takođe, kolektivno kršenje mera i odlasci na žurke mogu se protumačiti ne samo kao vrsta eskapizma već i kao vrsta političke poruke, svojevrsni bunt protiv vlasti.

Na koncu svega, čini se za sada da individualizam odnosi prevagu nad kolektivizmom. Iskustvo noćnih izlazaka za mlade ljude predstavlja dominantno individualističku praksu koja zadovoljava brojne individualne funkcije, ali sa izraženim džepovima kolektivizma. Imajući u vidu činjenicu da živimo u neoliberalnom, individualističkom društvu, takav zaključak ne iznenađuje.

Reference

- Agberotimi, Samson Femi, Olusola Stella Akinsola, Rotimi Oguntayo, and Abayomi Oladele Olaseni. 2020. "Interactions between Socioeconomic Status and Mental Health Outcomes in the Nigerian Context amid Covid-19 Pandemic: A Comparative Study." *Frontiers in Psychology* 11, 559819. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.559819>.
- Alonso-Stuyck, Paloma, Juan José Zacarés, and Adoración Ferreres. 2017. "Emotional Separation, Autonomy in Decision-Making, and Psychosocial Adjustment in Adolescence: A Proposed Typology." *Journal of Child and Family Studies* 27 (5): 1373–83. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0980-5>.
- Arnett, Jeffrey Jensen. 2000. "Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens through the Twenties." *American Psychologist* 55 (5): 469–80. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.55.5.469>.
- Bahtin, Mihail. 1978. *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjega veka i renesanse*. Beograd: Nolit.
- Balon, Richard, Eugene V. Beresin, John H. Coverdale, Alan K. Louie, and Laura Weiss Roberts. 2015. "College Mental Health: A Vulnerable Population in an Environment with Systemic Deficiencies." *Academic Psychiatry: The Journal of the American Association of Directors of Psychiatric Residency Training and the Association for Academic Psychiatry* 39 (5): 495–97. <https://doi.org/10.1007/s40596-015-0390-1>.
- Bennett, Andy. 1999. "Subcultures or Neo-Tribes? Rethinking the Relationship between Youth, Style and Musical Taste." *Sociology* 33 (3): 599–617. <https://doi.org/10.1177/s0038038599000371>.
- Branquinho, Cátia, Colette Kelly, Lourdes C. Arevalo, Anabela Santos, and Margarida Gaspar de Matos. 2020. "'Hey, We Also Have Something to Say': A Qualitative Study of Portuguese Adolescents' and Young People's Experiences un-

- der COVID-19.” *Journal of Community Psychology* 48 (8): 2740–52. <https://doi.org/10.1002/jcop.22453>.
- Braun, Virginia, and Victoria Clarke. 2019. “Reflecting on reflexive thematic analysis.” *Qualitative research in sport, exercise and health* 11 (4): 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>.
- Caldwell, Linda L. 2005. “Leisure and Health: Why Is Leisure Therapeutic?” *British Journal of Guidance & Counselling* 33 (1): 7–26. <https://doi.org/10.1080/03069880412331335939>.
- Đorđević, Ana. 2020. “Razmatranje odnosa između muzike i kolektivnog identiteta iz ugla kulturne psihologije muzike.” *Etnoantropološki problemi* 15 (3): 899–915. <https://doi.org/10.21301/eap.v15i3.11>.
- Erikson, Erik H. 1968. *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton.
- Fioretti, Chiara, Benedetta Emanuela Palladino, Annalaura Nocentini, and Ersilia Menesini. 2020. “Positive and Negative Experiences of Living in COVID-19 Pandemic: Analysis of Italian Adolescents’ Narratives.” *Frontiers in Psychology* 11: 599531. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.599531>.
- Glowacz, Fabienne, and Emilie Schmits. 2020. “Psychological Distress during the COVID-19 Lockdown: The Young Adults Most at Risk.” *Psychiatry Research* 293 (113486): 113486. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113486>.
- Hall, Stuart. 1996. “Introduction: Who Needs Identity?” In *Questions of Cultural Identity*, edited by Stuart Hall and Paul du Gay, 1–17. London: Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446221907.n1>.
- Harris, Anita. 2003. *Future Girl: Young Women in the 21st Century*. New York: Routledge.
- Harvey, David. 2005. *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- Hollands, Robert. 2015. “Waiting for the Weekend? Nightlife Studies and the Convergence of Youth Transition and Youth Cultural Analyses”. In *Youth Cultures, Transitions, and Generations*, edited by Dan Woodman and Andy Bennett, 69–83. London: Palgrave Macmillan.
- Huang, Yeen, and Ning Zhao. 2020. “Generalized Anxiety Disorder, Depressive Symptoms and Sleep Quality during COVID-19 Outbreak in China: A Web-Based Cross-Sectional Survey.” *Psychiatry Research* 288 (112954): 112954. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>.
- Kovačević, Ivan. 2021. “Bazično mapiranje krivaca i žrtava pandemije u javnom diskursu”. U *KOVID-19 u Srbiji '20*, uredio Bojan Žikić, 219–233. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet.
- Krnić, Rašeljka. 2013. “Ples i upotreba droga kao značenjske prakse u sociologiji rave-kulture.” *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 51 (1): 91–107. <https://doi.org/10.5673/sip.51.1.5>.
- Leburić, Anči, Renata Relja i Tina Božić. 2007. *Disko generacija: sociološka istraživanja noćne zabave mladih*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta.
- Leburić, Anči, i Renata Relja. 2001. “U potrazi za dobrom zabavom: istraživanje noćnoga života mladih u diskoklubovima na području primorskih županija.” *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 10 (6): 1083–1107. <https://hrcak.srce.hr/19895>.

- Maffesoli, Michel. 1993. *The Shadow of Dionysus: A Contribution to the Sociology of the Orgy*. New York: State University of New York Press.
- Maffesoli, Michel. 1996. *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London, England: SAGE Publications.
- Malbon, Ben. 2005. "Clubbing: consumption, identity and the spatial practices of every-night life". In *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*, edited by Tracey Skelton and Gill Valentine, 267–289. London: Routledge.
- Malbon, Ben. 1999. *Clubbing: Dancing, Ecstasy and Vitality*. London: Routledge.
- Riley, Sarah, Maree Burns, and Hannah Frith. 2008. "Introducing critical bodies: Representations, identities and practices of weight and body management". In *Critical bodies*, edited by Sally Wiggins, and Pirkko Markula, 1–22. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mikuš, Marek. 2015. "The Justice of Neoliberalism: Moral Ideology and Redistributive Politics of Public-Sector Retrenchment in Serbia." *Social Anthropology* 24 (2): 211–27. <https://doi.org/10.1111/1469-8676.12267>.
- Naredba o izmeni naredbe o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom i otvorenom prostoru, "Službeni glasnik Republike Srbije", br. 76/20.
- Nivette, Amy, Denis Ribeaud, Aja Murray, Annekatrin Steinhoff, Laura Bechtiger, Urs Hepp, Lilly Shanahan, and Manuel Eisner. 2021. "Non-compliance with COVID-19-related public health measures among young adults in Switzerland: Insights from a longitudinal cohort study". *Social science & medicine* 268, 113370. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113370>.
- Pedersen, Mogens Jin, and Nathan Favero. 2020. "Social distancing during the COVID-19 pandemic: Who are the present and future noncompliers?." *Public administration review* 80 (5): 805–814. <https://doi.org/10.1111/puar.13240>
- Pešić, Jelena, Marina Videnović, i Dijana Plut. 2012. "Slobodno vreme i pozitivan razvoj mladih-analiza budžeta vremena". *Psihološka istraživanja* 15 (2): 153–168. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1202153P>.
- Popadić, Dragan, Zoran Pavlović, i Srećko Mihailović. 2019. *Mladi u Srbiji*. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung.
- Rajkumar, Ravi Philip. 2020. "COVID-19 and mental health: A review of the existing literature". *Asian journal of psychiatry* 52, 102066. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102066>.
- Relja, Renata, i Anči Leburčić. 1999. "Putovanje mladih u tamu noći: prinosi sociologiji zabave". *Sociologija sela* 37 (2–3): 249–263.
- Riley, Sarah, Yvette More, and Christine Griffin. 2010. "The 'pleasure citizen' Analyzing partying as a form of social and political participation". *Young* 18 (1): 33–54. <https://doi.org/10.1177/11033088090180010>.
- Rietveld, Hillegonda. 1998. "Repetitive beats: free parties and the politics of contemporary DiY dance culture in Britain". In *DiY Culture: Party and Protest in Nineties Britain*, edited by George McKay, 243–68. London: Verso.
- Stanković, Peter. 1998. "Rave subkultura in zagonetna devetdeseta". *Teorija in praksa* 35 (5): 800–815. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GBQ6DUK2>.
- Stanojević, Dragan. 2007. Od potkulture do scene i plemena: postbirmingemski pristupi u analizama odnosa omladine, muzike i stila. *Sociologija* 49 (3): 265–282. <https://doi.org/10.2298/SOC0703263S>.

- Stepanović Ilić, Ivana, Marina Videnović, i Dijana Plut. 2009. "Obrasci ponašanja mladih tokom slobodnog vremena". *Sociologija* 51(3): 247–261. <https://doi.org/10.2298/SOC0903247S>.
- Tiruneh, Sofonyas Abebaw, Zemenu Tadesse Tesema, Melkalem Mamuye Azanaw, and Dessie Abebaw Angaw. 2021. "The effect of age on the incidence of COVID-19 complications: a systematic review and meta-analysis." *Systematic reviews* 10 (1): 1–9. <https://doi.org/10.1186/s13643-021-01636-2>.
- Trbojević, Danilo. 2018. "Između muzike i nasilja, „šutka” kao ritualizovani performans identiteta i ideologija". *Etnoantropološki problemi* 13 (4): 1031–1066. <https://doi.org/10.21301/eap.v13i4.7>.
- Uredba o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19, "Službeni glasnik Republike Srbije", br. 151/20.
- Vasiljević, Jelena. 2021. "Solidarity Reasoning and Citizenship Agendas: From Socialist Yugoslavia to Neoliberal Serbia". *East European Politics and Societies* 35 (2): 271–292. <https://doi.org/10.1177/0888325420923023>.
- Vuković, Danilo. 2021. "Zašto nosimo maske? Legitimitet, poverenje i poštovanje normi u uslovima pandemije". *Sociologija* 63(4): 649–668. <https://doi.org/10.2298/SO-C2104649V>.
- Vilig, Karla. 2016. *Kvalitativna istraživanja u psihologiji*. Beograd: Clio.
- Volk, Anthony A., Kristopher J. Brazil, Prarthana Franklin-Luther, Andrew V. Dane, and Tracy Vaillancourt. 2021. "The influence of demographics and personality on COVID-19 coping in young adults". *Personality and Individual Differences* 168: 110398. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110398>.
- Werner, Kimberly B., Lauren R. Few, and Kathleen K. Bucholz. 2015. "Epidemiology, comorbidity, and behavioral genetics of antisocial personality disorder and psychopathy". *Psychiatric annals* 45 (4): 195–199. <https://doi.org/10.3928/00485713-20150401-08>.
- Wigg, Cristina Maria Duarte, Isabella Maria Felix de Almeida Coutinho, Isabelle Cristine da Silva, and Larissa Bezerra Lopes. 2020. "The mental health of children and adolescents during the COVID-19 pandemic: a narrative review". *Research, Society and Development* 9 (9): e704997687-e704997687. <https://doi.org/10.33448/rsd-v9i9.7687>.
- Zittoun, Tania. 2006. *Transition: Development Through Symbolic Resources*. Information Age Publishing.
- Zittoun, Tania, Gerard Duveen, Alex Gillespie, Gabrielle Ivinson, and Charis Psaltis. 2003. "The use of symbolic resources in developmental transitions". *Culture & Psychology* 9 (4): 415–448. <https://doi.org/10.1177/1354067X0394006>.
- Žikić, Bojan. 2021. "Kognitivna i medicinska mizantropologija: korona-žurke i kolo kod spomenika." *Issues in Ethnology Anthropology* 16 (2): 391–420. <https://doi.org/10.21301/eap.v16i2.4>.

Sonja Janičić

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
janicicsonja@yahoo.com

Tijana Nikitović

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
tijana.nikitovic@f.bg.ac.rs

*Functions of (Illegal) Nightlife for Youth during the Pandemic:
Between Neoliberalism and Neotribalism*

The COVID-19 pandemic has had a great effect on young people, with their social lives being particularly impacted by the restrictions on social gatherings. Some of them, nevertheless, did not adhere to restrictions, and participated in illegal parties. In this study, we explored the functions of (illegal) nightlife for youth, as well as their motives for noncompliance with restrictions on social gatherings. We conducted in-depth semi-structured interviews with thirteen young people (seven male, aged 18–29) and the data was analyzed using reflexive thematic analysis. Restrictions on public gatherings revealed the multiple functions parties had for youth as a unique multimodal experience that can't be easily substituted. Parties were described as unique experiences in particular because they facilitated the loss of individuality and coalescence with the collective. Some participants tried to make up for the loss of this resource by simulating parties in their own home, which proved to be unsatisfactory. Most participants refrained from going out, reporting a loss of a valuable resource for connecting with others and managing stress. In refraining from partying, some participants felt as though they lost a part of themselves. This highlighted the importance of the clubbing culture for defining one's identity. Participants that continued to attend parties used them as a resource for managing stress related to the pandemic. Participants who attended illegal parties employed various strategies in order to relativize the seriousness of the pandemic. Nevertheless, most of them experienced a tension between their fear of the coronavirus and the need to feel carefree. Illegal partygoers also emphasized a greater sense of connectedness with other attendees than at pre-pandemic parties. Findings related to the social functions of parties for young people are interpreted from the perspective of theories of neoliberalism and neotribalism. We conclude that parties have primarily individualistic functions for young people, with distinct 'patches' of collectivism.

Key words: COVID-19 restrictions, youth, corona-parties, neoliberalism, neotribalism, qualitative study

*Les fonctions des fêtes nocturnes (illégales)
pour les jeunes au cours de la pandémie:
entre néolibéralisme et néotribalisme*

La pandémie du covid-19 a laissé des conséquences considérables sur la vie des jeunes, en refaçonnant de manière dramatique leur vie sociale en raison de l'interdiction de rassemblement. En outre, certains d'entre eux ne respectaient pas les mesures de protection, ce qui est notamment visible dans le cas des soirées illégales. Dans cette étude nous avons exploré les fonctions que les fêtes nocturnes peuvent avoir sur les jeunes, ainsi que leur motivation pour transgresser l'interdiction de rassemblement. Nous avons mené des entretiens en profondeur avec 13 jeunes personnes (dont 7 hommes de l'âge de 18–29 ans), et avons analysé les données à l'aide d'une analyse thématique réflexive. La plupart des interrogés se privaient des fêtes nocturnes, perdant un moyen précieux pour se rapprocher des autres et évacuer le stress. Les interrogés qui ont continué à se rendre à des soirées les utilisaient comme un moyen pour gérer le stress lié à la pandémie, soulignant aussi un sentiment plus grand d'intimité dans des soirées illégales que dans des soirées avant la pandémie. Nous avons interprété les résultats qui concernent les fonctions sociales des soirées pour les jeunes à travers le prisme des théories du néolibéralisme et du néotribalisme. Nous concluons que les soirées ont principalement des fonctions individualistes pour les jeunes avec de remarquables « poches » du collectivisme.

Mots clés: mesures restrictives covid-19, les jeunes, soirées-covid, néolibéralisme, néotribalisme, recherche qualitative

Priljeno / Received: 22.10.2022

Prihvaćeno / Accepted: 23.12.2022.